

POSITION

RAMT

Når den kollektive krise bliver personlig

ANNE SOFIE BEER

Stormflodshændelser bliver ofte målt i omfang og antal. I medierne bliver de til tal. *Hvor højt* når vandet, *hvor meget* løber forsikringssummerne op i, og *hvor mange* byer og husstande bliver ramt? De præsenteres i liveopdateringer og neongule breakingbannere som historier om ødelæggelser, bølger, smadrede både, huse og moler. Reportere i waders og vand til livet beretter om beredskaber, der kæmper for at holde vandet ude med watertubes med regnen piskende i ansigterne. Og når bølger og vind har lagt sig, bliver de til historier om, hvordan samfundet generobrer land og normaltilstand. Som krise betragtet har stormflodshændelser altså en relativt konkret og lokal indvirkning samt et afgrænset, tidsligt forløb.

Fra et antropologisk standpunkt er det et centralt spørgsmål, hvad kriser betyder for kollektivet og for samfundet. Det indebærer de strukturelle eller samfundsmæssige ændringer, de medfører eller synliggør, eller den spontane solidaritet eller den ulighed, de kan fostre eller forstærke. Denne position starter dog et andet sted og søger en anden form for stormflodshistorie. Da jeg i vinteren 2024 talte med oversvømmelsesramte mennesker i kølvandet på en række stormflodshændelser, som har ramt Køge Bugt siden 2017, blev *jeg* ramt af, hvor dybt personlige forhold en sådan krise også griber ind i. Dette er et forsøg på at vende spørgsmålet om og spørge: Hvad sker der, når den kollektive krise bliver personlig?

Dette perspektiv vil blive udforsket gennem tre stormflodshistorier, der på hver sin måde skildrer, hvordan kriser også rammer det levede liv; altså det hverdagsliv, der rækker ud over krisen i tid. Historierne handler i høj grad om oversvømmede huse. Husene er som udgangspunkt synonyme med hjem (Jackson 1995), og derfor er det ikke kun materialer, plankegulve og køkkenelementer, der infiltreres af havvand, men også opfattelser af hjemlighed, hverdagspraksisser, drømme for fremtiden og familierelationer.

Personerne i historierne har oplevet et før og et efter. Her repræsenterer *før* en tid, hvor man kunne lukke døren eller vinduerne og rulle gardinerne for og på den måde ”holde naturen ude”, hvis det blæste for meget, havet larmede, eller sollyset trængte ind. *Efter* repræsenterer derimod en tilstand, hvor der er slået skår i indendørslivet (Rubow 2022), fordi huset ikke viste sig uigennemtrængeligt for vandet, vinden og det, der ellers tilhører det udendørs. Det er derfor tale om fortællinger om alt det, som hjemmet rummer og holder på, og om hvad der sker, når denne beholder bliver ramt, går itu og ikke holder lige så godt på alle tingene og relationerne længere.

Positionen er baseret på 3 måneders ph.d.-feltarbejde i Køge Bugt under forskningsprojektet Coastal Conflicts. Gitte og Lene fremgår under pseudonymer.

Et hus ned til åen

I slutningen af 2016 købte Nina sammen med sin mand Nikolaj deres drømmehus nær Køge Bugt. De kunne lige akkurat få råd til huset, der ligger i første række ned til åen. Det giver en have med en helt særlig udsigt, en helt særlig ro og også en særlig mulighed for at sejle både ind i land og ud mod havet. Mindre end et halvt år efter familiens indflytning kom de dog til at erfare, hvad det vil sige, når havvandet presser sig op i åen, op over græsplænen, op langs soklen og oversvømmer køkkengulvet. En oplevelse, Nina kalder ”at stå med et druknet hus”.

”Det var helt surrealistisk. Jeg fattede det slet ikke,” fortæller hun og kigger på sin mand, Nikolaj. ”Det var hårdt for dig,” konstaterer hun og beretter om, hvordan Nikolaj lå og sejlede rundt i familiens båd ude i det surrealistiske hav, der plejede at være deres have, i et forsøg på at minimere skaderne. Da Nikolaj næste dag borede hul i trægulvet i køkkenet, var det alligevel til et syn af en isolering, der lå og flød rundt i åvand.

Vi sidder ved køkkenbordet over en kop kaffe en grå søndag morgen i februar 2024. Nina henter en stor fotobog, som bevidner de 9 måneder, familien efterfølgende gik ind i. ”Jeg lavede den her fotobog, fordi Nikolaj ikke helt kunne huske, hvad der var sket i 2017,” forklarer hun og bladrer gennem siderne, der kronologisk vikler sig ind og ud af vandmasser, byggeprocesser, hverdagsliv i en skurvogn, familiefødselsdage og så det faktum, at Nina halvvejs inde i året fødte parrets anden søn. På nogle af billederne står en dato og på andre lidt tekst med kommentarer eller kontekst til indholdet.

”Vi havde affugter på, mens skimmelsvampen begyndte at kravle op ad væggene,” fortæller Nikolaj. Der gik 2 måneder, før parret fik tilladelse af Naturskaderådet til at renovere. ”Halvdelen af vores hus blev totalt smadret, og jeg brugte 9 måneder på at bygge det op. Jeg arbejdede nat og dag for at hive penge

hjem og så hjem og bygge om natten,” fortæller Nikolaj, og Nina fortsætter: ”I 8 måneder havde vi så en skurvogn som køkken og bad, 4 måneder af disse med en nyfødt baby. På 15 m².“

Ninas bog.

Nina betragter et billede af sig selv som højgravid i et rum udgjort af 4 bare vægge og en jordbund. ”Det der med at være højgravid og stå med en minigraver i det, der på et eller andet tidspunkt bliver et babyværelse ...” Hun lader resten være usagt.

Mens vi taler om, hvordan de hver især oplevede de 9 måneder med genopbygning, beskriver de gentagne gange Nina som den bekymringsløse ”guldfisk”, mens Nikolaj er den, der ”ser isbjergene”. Hun tager en ting ad gangen, mens han foregriber problemerne. På den måde komplementerer de hinanden. Guldfisken understreger samtidig humoren i måden, de har håndteret situationen på. ”I min graviditetsapp stod der en dag: ’Nu skal du jo sørge for ro og harmoni og nyde den sidste tid, inden baby kommer.’ Og så tænkte jeg: Ro og harmoni? Det skal vi nok sørge for.” Nikolaj byder ind: ”Det er godt, du er en guldfisk”, og Nina svarer: ”Ja, en tur rundt i bowlen, og så er det glemt.”

Mens hun bladrer igennem fotoalbummet, fortæller hun om, hvordan stormfloden i sidste ende ramte hendes egen relation til sit nyfødte barn:

Med den ældste, som nu er 10 år gammel, der fungerede amningen rigtig godt. Men med den yngste, der vi fik aldrig amningen ... der var jo håndværkere frem og tilbage, og der var ikke ro på, så vi lærte aldrig det der amning ... det gik ligesom ikke. Så han var på flaske. Men så skulle jeg jo ud i skurvognen for at varme en flaske, også om natten.

Hun fremlægger det ikke som en klagesang, men som en konstatering af, hvordan familielivet blev spændt ud mellem skurvogn, minigravere og kapillarbrydende lag – en af de fugtspærrende konstruktionsformer, man lærer at kende til, når man bygger et hus ud fra tanken om, at det kan blive oversvømmet igen.

”Kan du huske det?” spørger hun Nikolaj og peger på et af billederne: ”Nej, jeg kan ikke huske ret meget. Det står hen i en tåge. Jeg kan godt huske fødslen, ikke? Men alt andet det er bare en tåge,” svarer han. ”Det er jo det, denne bog prøver at dokumentere, men der var jo også de gode stunder, hvor vi hyggede i haven,” svarer Nina og tilføjer: ”Du har brugt dine børns tidlige barndom på at bygge hus og skaffe penge til at bygge hus, så det er jo dyrt købt. En ting er pengene, men det med at gå glip af tid med sine børn ...” Nikolaj svarer: ”Det sætter sig på samvittigheden. [...] I dag sidder jeg jo også og eftertænkter og tænker: Har det været det værd?” Nikolaj præsenterer overvejelserne om at give op, sælge huset med et tab og starte forfra et andet sted.

Selvom Ninas bog er kronologisk opbygget og starter med dagen, hvor selve oversvømmelsen fandt sted, samler den ikke kun billederne af byggeprocessens ”før og efter”, modgang og fremskridt. Den dokumenterer også hverdagslivet, de kreative opbevaringsløsninger, hvor sædvanlige systemer er sat ud af spil, ferieminderne, fodboldkampene og sejlturene på åen. Det er både et vidnesbyrd om hverdagens hamsterhjul – eller rettere guldfiskebowle og isbjergene i den. Ved at samle de forskellige minder kan bogen også ses som en måde at åbne op for en anden udlægning af historien. En, hvor Nikolaj også havde tid til sine børn imellem byggeprocesserne og delte både hverdagsliv og særlige oplevelser med dem. En udlægning, han måske en dag vil kunne huske.

”Jeg har gjort noget særligt ud af bogen, fordi Nikolaj har været sur på det her hus længe,” siger Nina, først henvendt til mig og så til Nikolaj: ”Det er først for nylig, at du er blevet glad for det.” ”Jeg er glad for beliggenheden,” svarer han, ”men jeg har stadig langt igen med huset. Der er stadig mange hængepartier rundt omkring. Og det er jo stormfloden, der har udløst det.” Ninas afkald var en kropslig forbindelse til sit nyfødte barn, Nikolajs var den tid, han ikke fik med sine børn, mens de var små. Og selvom Nina flere gange spørger, om han ikke er blevet glad for huset nu, holder Nikolaj fast i, at han er glad for stedet, men ikke for huset. Måske har han endnu ikke tilgivet huset for alt det, det har taget og krævet af ham. Det står tilbage som en materialisering af den tid, han aldrig får igen, og den tvivl om prioriteringen, der bliver ved med at spøge.

Den 3. januar 2018, altså et år efter oversvømmelsen, var vandstanden i åen igen høj, som den tit er i starten af januar, hvor vinden kommer fra øst. Det minder Nina om, hvordan oplevelsen fra 2017 har sat sig i kroppen: ”I 2018, 2019 og 2020 sad jeg da her og kiggede – selvom jeg er en guldfisk og ikke bekymrer mig – og drak en kop te og spiste et stykke chokolade og holdt øje med åen.”

Nikolaj tilføjer: ”Man tør ikke rigtig sige: Nu tager vi lige væk i 14 dage, den ligger lidt i ... man bliver nødt til at være her.” At leve med åen er altså også at leve med risikoen for, at huset igen kan blive oversvømmet. I den forstand bliver krisen kronisk, i og med at Nina og Nikolaj altid er beredt på den næste oversvømmelse. Den 3. januar 2024, da vandet igen stod højt, oprettede Nina et Facebook-opslag med billeder fra sommerens sejlture og stunder ved åen med beskrivelsen: ”Minder fra åen. De gode stunder er værd at huske på netop i dag.”

Et hus ved stranden.

Det første hus, som Lene og Carsten købte sammen, lå i gåafstand til stranden. Huset har en særlig betydning for Lene, da det dannede rammen om de første år med børnene. Men da parret på en af gåturene langs stranden fik øje på et til salg-skilt foran et ældre sommerhus i første række, begyndte især Carsten at drømme om at indrette et hjem med havudsigt og strandsand for enden af haven. De købte sommerhuset, rev det ned og byggede et nyt hus på grunden, som de nu har boet i i 10 år. Carsten har selv tegnet huset i forskudte plan, med vinkælder og køkken og stue indrammet af store glaspartier ud mod havet.

I starten af januar 2024 taler jeg med Lene over telefon. Det er blot 6 dage efter den anden oversvømmelseshændelse, der har ramt familien inden for 3 måneder, og hun fortæller, at de overvejer at sælge huset, så snart der igen er faldet ro over situationen: ”Det påvirker mig alt for meget.” Lene forklarer, at hun i første ombæring ikke havde reageret på min henvendelse om at tale med stormflodsrante, fordi hun stod midt i det hele og simpelthen ikke havde overskud til at svare. Nu har hun fået ”hovedet oven vande”, forklarer hun og kommenterer også selv klicheen.

En uge efter sidder vi i Lene og Carstens køkken med en kop te og udsigt til et snedækket klitlandskab. Et svagt sollys oplyser en sart blå himmel og et roligt hav. Der er gået 2 uger siden den seneste oversvømmelse, og Lene beskriver det at bo tæt ved havet: ”Overordnet set – igen, for 14 dage siden ville jeg nok have formuleret det anderledes – er jeg vildt glad for at bo her, og jeg føler mig vildt heldig og enormt privilegeret.” Efter en tænkepause fortsætter hun: ”Der er bare et eller andet ved, at havet er lige derude.”

Det er gardinerne eller rettere de manglende gardiner, der kaster os ind i historien om stormfloden, der ramte Køge Bugt i oktober 2023. ”Grunden til, at vi ikke har nogle gardiner her, og gardinstangen ligger der ved trappen, er, at i oktober kom der jo, ud over en masse vand, også temmelig meget vind fra øst [...], så vi kunne stå her og mærke det,” forklarer Lene, mens hun med hænderne viser, hvordan vinduespartiet gav sig.

Lene fortæller om et dramatisk døgn, hvor familien først fik besked om, at de ikke var i oversvømmelsesrisiko. Klokkeren 21.15 ændrede kommunens melding sig til, at der nu var risiko for, at vandet ville bryde igennem diget. Lene og Carsten begyndte at gardere deres hus med de materialer, de havde til rådighed; træ, presenninger og overskydende fliser. Carsten stivede vinduespartierne af ved at skære nogle træplader til og placere dem i vinduesrammerne: "Det gav sig stadig, men det var meget bedre," forklarer Lene.

Hen ad aftenen var hun vidne til, hvordan firmaet, der var i gang med at bygge et dige og etablere en sluse på stranden, kæmpede for at holde vandet fra at bryde igennem og via bækken skabe store oversvømmelser inde i baglandet. En bemandede gravemaskine var kørt i stilling for at lukke bækken af med sand. Men lige så hurtigt, som den fyldte sand på, skyllede havet det væk igen. Klokkeren 2.00 gik gravemaskinen i stykker grundet vandmasserne, og Lene kunne forstå på en stresset medarbejder, at han ville forsøge at skaffe en ny gravemaskine. Det lykkedes, men først kl. 5.30 turde Lene lægge sig til at sove, da havet begyndte at trække sig tilbage. Hun fortæller om den næsten "efterkrigs"agtige oplevelse, det var at vågne op næsten morgen:

Man sad der om morgenen. Man havde ikke sovet. Så man var dødtæt, pulsen var stadigvæk sådan der ... og det der adrenalin, man havde haft hele natten ... Man følte næsten, man havde været i krig, og man havde så også været i krig – med vejrguderne. [...] Du kan se nok så meget fjernsyn og se, hvor tragisk det er, men når du har følt det og stået i det og været i et døgn med en puls på 125 eller sådan noget, og jeg spiste ikke noget i et døgn, jeg bliver så psykisk påvirket af det, jeg får ondt i maven, jeg får kvalme. Jeg får det virkelig både fysisk og psykisk dårligt, og jeg kan stadig godt mærke den der stressfølelse.

"Og derfor måtte gardinstangen så af," fortæller Lene, og vi vender tilbage til tingene, som ikke længere er på deres vante pladser. "Og så kan det være, du tænker, det er 3 måneder siden?! Og ja, og hvis du kigger ned der for enden, er der stadigvæk plader for døren og sandsække udenfor," fortsætter Lene og tilføjer: "Jeg har lige fjernet dem ved hoveddøren, og jeg er ellers meget med, at nu må vi rydde op, men det sidder lidt i mig – hvad hvis det sker igen lige om lidt? Så er det også dumt at sætte den der gardinstang op, hvis vi skal sætte en plade på igen."

Da der igen var et oversvømmelsesvarsel i januar, hentede Lene sammen med sin søn 114 sandsække og placerede dem ved alle udgange i huset. "Nu tog jeg dem væk fra hoveddøren, fordi en nabo havde bemærket dem og spurgt, hvorfor vi stadig har dem liggende," fortæller Lene. Jeg spørger, om naboen virkede undrende eller dømmende, og Lene svarer: "Jeg tror mere, de var lidt undrende over ... og alligevel havde jeg også en snert af 'Kom dog videre. Hvor-

for har I det? Det er jo mærkeligt’.” Kommentaren fik Lene til at fjerne de sandsække, der stod foran hoveddøren ud til vejen. Men dem, der står foran dørene og vinduerne ud mod haven, bliver stående. For sandsækkene gør også, at Lene sover lidt bedre:

Jeg har faktisk fået en okay søvn i nat. Det er så første gang i år. For i hvert fald frem til weekenden er jeg vågnet hver evig eneste nat. Det kan være, om det er kl. 01.00, kl. 02.00, kl. 03.00, så vågner jeg ved, at jeg drømmer om vand. Der kommer vand ind i alle mine drømme. Jeg kan faktisk vågne, hvor jeg rejser mig op og så kigger ned mod gardinet og tænker: Er det vand, jeg kan se? Men der er jo mørkt. Jeg kan intet se, men jeg kan sådan fornemme det ... så jeg rejser mig: Er det vand? Er det vand? Nej okay. Og så kan jeg så ikke sove.

Lene er ikke den eneste, jeg har talt med, som ”fornemmer vand”, som hun kalder det. Andre drømmer om lyden af bølgeskvulp eller om at blive trukket ud til havs. For Lene kommer vandet snigende: ”Forleden drømte jeg, vi var et helt andet sted. Vi var på ferie, og jeg står og taler med min datter, og lige pludselig begynder vandet at løbe, der hvor vi er. Det er så mærkeligt, hvor meget det fylder.”

Lene kobler drømmene sammen med oplevelsen af, hvordan vandet trængte ind i huset: ”Lige pludselig råber min mand nede fra hoveddøren: ’Der kommer vand ind her nu’, og så kunne jeg bare se, hvordan det løb ind under hoveddøren, og det løb faktisk også ind under vinduespartierne, og jeg havde det bare sådan: Hvad gør vi?” Familien forsøgte at holde vandet ude ved at barrikadere dørspærken med håndklæder og tørre det indtrængende vand op.

”Det er derfor, der også ligger håndklæder alle vegne,” bemærker hun og hentyder til, at det ikke kun er gardinstængerne, men at håndklæderne også stadig er i en form for beredskab. Lene bemærker, en anelse undskyldende, at det roder. Rodet er kategorisk, i den forstand at det bryder med de faste forventninger om, at gardinerne hænger i vinduerne, og håndklæderne ligger foldet på en hylde på badeværelset, og at hoveddøren er fri for sandsække. Dette giver en fornemmelse af et fysisk rod, der får Lene til at pointere, at sådan plejer det ikke at være. Nu er hjemmet præget af en fysisk og materiel parathed over for den næste oversvømmelse.

”Det her er et safe space, ikke?” siger Lene om huset. ”7-9-13 har jeg aldrig prøvet at have indbrud. Det der med, at når man har indbrud, har der været nogen inde i dit safe space. På en eller anden måde føler jeg jo, at der har været nogen,” konstaterer Lene og kigger ud over havet: ”Tænk, at man kan være så bange, så stresset af at være i sit eget hjem.” Vi vender tilbage til overvejelserne om at flytte. Det var Lene klar til efter stormfloden i oktober, men særligt også efter oversvømmelsen i januar, der havde vist, hvor hurtigt endnu en oversvøm-

melse kunne ramme. ”Jeg tænkte: Vi skal bare have solgt det her hus. [...] Jeg hadede, at vi skulle bo her.”

Lene forklarer, at hun har fået det bedre med at bo her: ”Jeg tror, det kræver tid, men jeg tror også, at det for tid og evighed vil sidde der.” Hun fortæller, at den oprindelige plan var, at de skulle blive gamle i huset ved stranden. Men den tids-horisont er blevet forskubbet, for hvor mange flere oversvømmelseshændelser kan de klare? På den måde har vandet ikke kun overskredet tærsklen over hoveddøren og til Lenes drømme, men også forestillingen om en fremtid i huset ved stranden.

Lenes historie vidner også om, hvordan den dybt personlige erfaring af en krise sætter sig i kroppen. Først i adrenalin, høj puls og et søvnløst døgn, senere i drømme, bekymringer, et konstant øje på DMI’s vejrvarsler og et snigende spørgsmål om fremtiden i netop det hus. Lene dvæler også ved netop den mistillid, som havet har anbragt i hende:

Jeg har sgu et eller andet med det der vand der. Jeg har aldrig været bange for vand, men det der vand der, det har større kræfter, end man lige tillægger det. Det er noget underligt noget, for når man kigger på det nu, ser det jo ganske fredeligt og indbydende ud. Det er sgu en lidt lusket fætter. Sådan et falsk familiemedlem: Hej, godt at se dig, og i morgen, når du har vendt ryggen til, så får du bare.

Et hus gennem generationer

Gitte bor i et hus ned til Køge Bugt, som hendes forældre selv har bygget tilbage i 50’erne. De købte grunden i 1949 og fik senere tilladelse til at bygge et sommerhus på den, hvis de fyldte en meter jord på. Allerede dengang var man klar over, at det var et engareal, man var ved at udstykke og bebygge. I Gittes barndom var sommerhuset rammen om mange ferier og weekender, og som forældrene fik råd, byggede de lidt ud og lidt om. I 70’erne fik de helårsattest på huset og flyttede ind permanent. Da de døde, overtog Gitte og hendes mand det. ”Så her har jeg boet de seneste 25 år. Og det havde jeg egentlig også troet, at jeg skulle blive ved med,” fortæller hun.

Jeg taler med Gitte over telefon 3 måneder efter stormfloden i oktober 2023. Da jeg ved, at Gitte er blevet genhuset, spørger jeg, om det er muligt at mødes ved huset. ”Det skal foregå på matriklen,” svarer hun, ”så man kan se, hvor visuelt rædselsfuldt det er.” Jeg har fået lov til at tage mit kamera med, for Gitte vil gerne vise, hvad det vil sige at stå midt i en oversvømmelse.

Gitte tager imod mig i indkørslen og viser mig indenfor i en stueetage af betongulve, blottede vægge, tomme rum og et dekonstrueret køkken. Midt i stuen står en affugter og tilføjer rummet en brummende lyd. Gitte forsøger at male et billede af det hjem, huset engang rummede. ”Her havde jeg bogreoler langs

hele væggen, og her sad jeg i min lænestol og læste,” siger hun til kameraet og henviser til en nu tom plet i stuen. På trods af husets tilstand spørger Gitte, om jeg vil have en kop kaffe, og starter kaffemaskinen, der står på betongulvet. Vi sætter os ovenpå i en lille stue med udsigt over vandet.

Sommerhuset i 50'erne.

Kaffemaskine på betongulv.

”Det starter jo om torsdagen, og der kommer jeg rent faktisk hjem fra ferie, så jeg starter med at køre fra lufthavnen og så ned at hente sandsække, og jeg begynder så at barrikadere mig. Får hentet 120 sandsække og får sat dem rundt om dørene og ud til havestuen. Og resten af tiden der var [det] sådan set egentlig bare at vente,” starter hun og fortæller: ”Og fredag til middag ringede kommunen til mig og sagde, at nu skulle min mand evakueres, og om jeg selv kunne komme op med ham på plejehjem, eller om de skulle hente ham. Og så sagde jeg, at jeg troede godt selv, at jeg kunne bakse ham op i bilen, for han kunne

simpelthen ikke gebærde sig i alt det her.” Gitte fæstner sig ikke sønderligt ved denne bemærkning, men for mig gør det stort indtryk at forestille sig at stå med et hus i oversvømmelsesfare og samtidig se sin mand komme på plejehjem.

Gitte fortæller om det videre forløb den dag: ”I løbet af fredag formiddag kunne jeg godt se, at vandet kom på en måde, som det ikke er kommet før. Og det kom alt for hurtigt. Og der kom alt for meget. Så kl. 17 eller 16 siger jeg lige pludselig til min søn: ’Vi er nødt til at tømme stuen.’” Gitte og sønnen får tømt hele underetagen og bærer alle møbler ovenpå på nær spisebordet, som de lader stå i stuen til at stable bøger på. ”Og så gik strømmen selvfølgelig, fordi der kom jo vand ind alle vegne og i alle installationerne ude ved vejen. Og jeg siger: ’Jeg skal ingen steder, jeg bliver her.’”

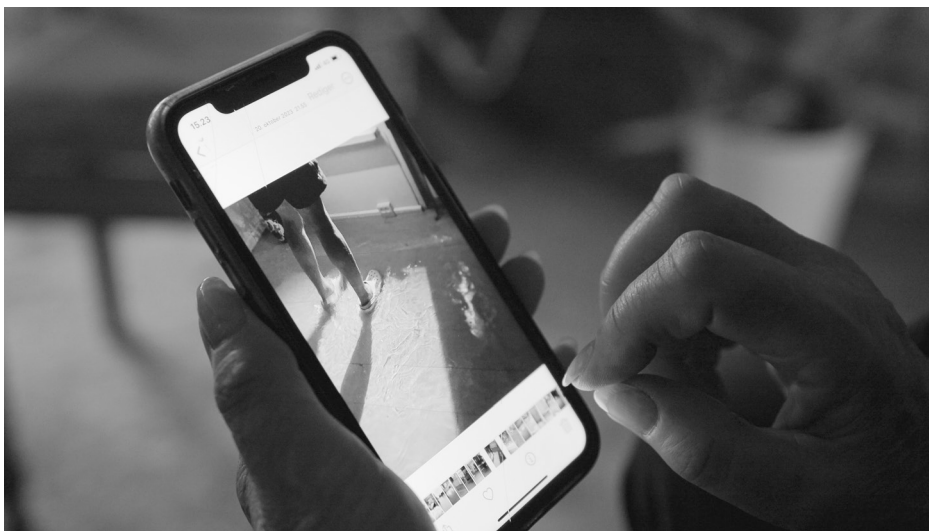
Gittes søn lader hende blive i huset og kører hjem, men kommer alligevel tilbage et par timer senere for at hente hende. Gitte indvilger i at tage med, da hun godt kan se, at der ikke er mere at gøre. Men senere på aftenen har hun alligevel brug for at komme tilbage til huset. ”Så siger jeg: ’Jeg har altså ingen ro. Jeg bliver nødt til at se, hvordan der ser ud.’” Tilbage ved huset går Gitte i vand til knæene op gennem haven og bliver med det samme klar over, at vandet også er trængt ind i huset. ”Jeg havde vel vand i denne her her højde,” siger hun om det syn, der mødte hende inde i huset, og viser en 25-30 cm med hænderne. ”Hele gulvet i min havestue hævede sig bare, så det fuldstændig var som en tømmerflåde. [...] Så kunne man godt køre hjem og tro, man kunne sove.”

Efter en søvnløs nat vendte Gitte tilbage til huset for at se på skadernes omfang i dagslys.

Inde i stuen kunne vi gå tørskoet, for vandet var ude igen, og mens jeg gik og kiggede, så var det nok mest min tanke, at jeg er da nødt til at have et nyt gulv. Og så var der jo ingen strøm. Jeg tænkte: Hold da op! Der er kommet saltvand i alle stikkontakter. Og jeg tænkte så, at så kunne jeg jo bo oppe på første sal, mens alt det der nedenunder står på. Men så var der andre, der fortalte mig, at det måtte jeg ikke, fordi jeg kunne risikere, at der var skimmelsvamp. [...] Så i takt med at jeg hørte om det i radioen, og kloge mennesker fortalte om det, så gik det langsomt op for mig, hvor voldsomt og hvor store skader der egentlig var. [...] Men at det skulle være så voldsomt, at jeg ender med at skulle have revet mit hjem ned, det vidste jeg gudskelov ikke dengang. Det har jeg jo brugt en måned på at forlige mig med.

Omfanget af skaderne gik langsomt op for Gitte. Hun sørgede for at få huset affugtet og sine ting opmagasineret og gik de første 14 dage ”fra sofa til sofa” hos venner og familie. ”Nu ender det jo med, at alt mit sommertøj stadigvæk er pakket ned, for da jeg lige pludselig skulle have alt tøjet ud af huset, tænkte jeg ikke over, at jeg ikke skulle sende *alt* tøj til opmagasineret.” Eksemplet er et

vidnesbyrd om den langsomme erkendelse af krisens tidlige udstrækning. At sende sommertøjet til opmagasinering tilbage i oktober virkede selvfølgelig, mens det i januar ikke længere virker sandsynligt, at tingene, tøjet og møblerne er ude af lagerhallen inden sommer.

Telefonen som beholder rummer også de surrealistiske billeder af en oversvømmelse.

Noget af det, vi også taler om, er den hverdag, Gitte havde, før huset blev oversvømmet, og hvad det betyder for hende at bo ved kysten:

Jamen, det betyder alt for mig, at jeg bor kystnært. Jeg er vinterbader eller helårsbader. Jeg er i vandet hver dag. Jeg går tur på stranden hver dag. [...] Det er her, mit DNA er. Så det at komme væk fra Køge Bugt eller komme væk fra vandet, det ville være rigtig svært for mig, og jeg tænker, at det ville være rigtig svært for mig at føle mig hjemme et sted, hvor jeg ikke var tæt på vandet. [...] Forleden morgen havde jeg været nede i vandet, og så tænkte jeg: Åh, nu skal det være godt at komme hjem og få tændt op i pejsen og få en kop kaffe. Men så går det op for mig: Nå nej, du skal ikke hjem og tænde op i pejsen.

Alligevel bliver Gitte ved med at komme og se til huset dagligt i månederne efter oversvømmelsen, både for at tjekke affugteren, kigge i postkassen, passe haven og gradvist rydde den for siv og tang: "Og de blomster, jeg har sat herop, dem skal jeg da også lige kigge på. Så sætter jeg mig over til mit skrivebord og glori lidt. Og en dag var jeg da også lige nede og reparere lidt tøj." Jeg spørger Gitte, om det måske også er det tætteste, hun kommer på at føle, at hun stadig bor her. Hun nikker med vand i øjnene. Jeg foreslår også, at det også kan ses som en form for omsorg, hun drager for sit hjem, hvortil hun svarer ja og tørrer tårerne væk.

Hun samler stemmen og forklarer: ”Hvis jeg boede her, havde jeg jo allerede været ude i haven og ryddet lidt op og klippe lidt, men hvad nytter det?” Gitte er splittet mellem at holde fast i rutinerne fra hverdagen og for eksempel beskære roserne på samme tidspunkt som årene før og at give slip på huset og lade haven forfalde. Det er med til at tydeliggøre, hvordan krisen også rammer den tætte forbundethed, man kan føle med sit hjem og sin dagligdag, og hvor langvarig adskilleelsesprocessen kan være. Jeg spørger, hvad der så skal ske nu. ”Du kan ikke spørge sådan,” svarer hun, for det ved hun heller ikke selv. Gitte beskriver situationen som ”et limboland”.

Der er alt det praktiske. Men så er der også det følelsesregister, man kommer igennem, når man lige pludselig ser ens hjem blive ødelagt. Ja ... Det er en underlig følelse. Fra at man troede, man havde alt, og et hjem og en fremtid, og man havde en plan. Og lige pludselig står man der, ja, egentlig nøgen, og ved simpelt hen ikke, hvor man skal sætte den næste fod. [...] Jeg har sådan en fornemmelse, hvor jeg tænker: Gad vide om det er i dag, du har nået bunden, og fra i morgen så sker der noget positivt, så begynder der at tegne sig en vej, en sti til et eller andet, som peger hen i noget, hvor du kan sætte dig hen i dine egne møbler og sige: Puha, så skulle du også prøve det. Men den er der simpelthen bare ikke endnu.

Gitte fortæller, at hun ikke ”har nerverne” til at renovere huset af frygt for, at det bliver oversvømmet igen. Men hun nænner heller ikke at give afkald på det:

Det bliver jo aldrig, som det var. Det, man troede var sikkert og bestandigt, det er lige pludselig omgærdet med sådan en usikkerhedsfaktor. For det skete, og det sker igen. Vejret forandrer sig, og havene stiger, og alting er i bevægelse. [...] Så derfor giver det også mening at rive et hus ned, der ligger for lavt – i det store perspektiv. Det rager bare ikke mig lige nu, altså. Ja, hvad der er fornuftigt at gøre, ikke? Fordi altså, jeg kan ikke handle med min fornuft. Jeg har alle følelserne med i spil.

Jeg besøger Gitte igen 3 måneder senere, hvor hun har sat huset til salg til nedrivning. Affugteren er slukket, og på betongulvet i stuen står forskelligartet porcelæn, som hun er i gang med at sortere. Til mit spørgsmål om, hvorvidt hun stadig ser til huset dagligt, svarer hun: ”Min datter sagde, at jeg skulle holde op med at komme der. Jeg kan ikke holde ud at være der.” Men Gitte kommer alligevel forbi: ”Græsset skal jo stadig slås, synes jeg.”

Ramt

De tre historier er forskellige billeder på, hvordan den kollektive krise rammer personligt, når vandet trænger ind gennem huse og hjem. Når gulvet er gravet

op, affugteren kører, eller sandsækkene står i stilstand foran hoveddøren, er huset ikke længere synonymt med hjem. Her er stormfloden med til at skabe et brud. Historierne understreger, at hjem ikke kun er et sted, men kropsligt indlejret i de praksisser, der konstituerer det.

En af de måder, hvorpå stormfloden som en specifik form for krise rammer, er, at den ændrer forholdet til omgivelserne og i særlig grad til havet. Havet, vandet eller åen er for både Nina og Nikolaj og Lene og Gitte blandt de vigtigste årsager til, at de bor, hvor de bor. Noget, der som Gitte siger, i første omgang gør, at hun føler sig hjemme. Derfor kan historierne også ses som et billede på, hvad der sker, når krisen gør det hjemlige uhjemligt, altså *unheimlich* jf. Freud. Det understreger, hvor tæt beslægtet det uhyggelige er med det hjemlige og nære, og de måder, vandet efterfølgende hjemsøger de ramte på – både fysisk, i drømme og i tvivlen om fremtiden.

I sin overskridelse af det hjemlige og med sin flygtige tilstedeværelse klæber vandet sig til væggene, til isoleringen under gulvbrædderne og til bevidstheden om, at oversvømmelsen kan ske igen. Oversvømmelsen har på den måde en afsmittende effekt, som både er fysisk og affektiv. Den smitter både af som skimmelsvamp og råd og som et ubehag. Den har sat sig som en parathed og et beredskab i måden, som Lene fastholder sandsækkene på, og at Nikolaj og Nina har svært ved at rejse fra deres hus i vinterhalvåret. For Gitte er situationen en anden, da hun langsomt må erkende, at der ikke længere er noget hjem at passe på.

I juni 2024 skrev Nina til mig på Facebook: ”Her den anden nat drømte jeg, at vi blev oversvømmet igen. Det fik mig til at tænke på vores næsten-nabo Svend. Han har fået en depression på grund af vand i kælderen. Nu sælger de huset. Det rammer forskelligt.”

Litteratur

Freud Sigmund. 2017. *Det uhyggelige*. København: Politisk Revy.

Jackson, Michael. 1995. *At Home in the World*. Durham and London: Duke University Press.

Rubow, Cecilie. 2022. *Indendørsmenneskets natur*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Raahauge, Kirsten Marie. 2009. Hjemsøgelser: Når det uvirkelige bliver virkeligt. *Tidsskriftet Antropologi* 59/60:181-200. <https://doi.org/10.7146/ta.v0i59/60.106848>.